

DOI 10.31909/26168812.2019-(42)-5
УДК 378.093.2:[174:61]

Олександр БІЛІЧЕНКО*

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

У статті професійна етика медичних працівників охарактеризована як єдність трьох процесів: обміну інформацією, пізнання людьми один одного, формування і розвитку міжособистісних відносин. Зазначено, що професійна етика у процесі професійної взаємодії у медичній сфері реалізує такі функції: мотиваційно-стимулюючу, інформаційно-комунікативну, перцептивно-комунікативну та інтерактивно-комунікативну функції. Акцентовано увагу на тому, що професійна етика є феноменом, механізм функціонування якого обумовлений особливостями інтелектуальної і емоційної взаємодії суб'єктів діяльності, а її внутрішня структура визначається єдністю чотирьох компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, особистісного, діяльнісного, що сприяють успішній реалізації відповідних функцій взаємодії між фахівцями медичного профілю і пацієнтами.

У статті проаналізовано погляди науковців на визначення критеріїв і показників професійної етики, готовності майбутніх молодших медичних спеціалістів до професійного самовдосконалення, сформованості емпатійної культури студентів вищих медичних навчальних закладів, готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації, професійно-етичної культури майбутнього лікаря. Запропоновано критерії сформованості професійної етики майбутніх медичних сестер: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісний, діяльнісний. У табличній формі представлені показники виокремлених критеріїв.

Ключові слова: професійна етика, медичні сестри, студенти медичного коледжу, критерії, показники, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Стрімкі зміни в соціокультурному житті нашого суспільства, динамізм і напружений характер праці медичних працівників вимагають кардинальних змін у медико-професійній підготовці майбутніх медичних сестер, які мають оволодіти професійною етикою, спираючись на морально-етичні основи медичної діяльності. Стрижнем професійної діяльності медичних працівників є професійна етика, що реалізується в глибокому розумінні майбутніми фахівцями свого професійного і людського обов'язку, у високій професійній і морально-етичній відповідальності за якість процесу підтримки і збереження здоров'я населення і його результати.

Логіко-методологічний аналіз сутності професійної етики медичних працівників дозволяє стверджувати, що, будучи за своєю природою соціальним явищем, на рівні індивідуальної форми буття вона постає у вигляді єдності трьох процесів: обміну інформацією, пізнання людьми один одного, формування і розвитку міжособистісних відносин. Через цю особливість людина, вступаючи в спілкування в будь-якій сфері соціальної практики, у тому числі і в процесі професійної взаємодії (медичний працівник – пацієнт), закономірно реалізує мотиваційно-стимулюючу, інформаційно-комунікативну, перцептивно-комунікативну та інтерактивно-комунікативну функції. Тому професійна етика є феноменом, механізм функціонування якого обумовлений особливостями інтелектуальної і емоційної взаємодії суб'єктів діяльності, а її внутрішня структура визначається єдністю чотирьох компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, особистісного, діяльнісного, що сприяють успішній реалізації відповідних функцій взаємодії між фахівцями медичного профілю і пацієнтами.

---

* Біліченко О. – здобувач кафедри педагогіки і професійної освіти, Вінницький державного педагогічного університета імені Михайла Коцюбинського, Україна, e-mail: sanyaits7@gmail.com

Варто зазначити, що вивчення механізмів формування професійної етики майбутніх медичних працівників спеціально не проводилось, але в низці праць з педагогіки вищої школи близькі питання розглядалися. Продуктивне вирішення проблем формування професійної етики майбутніх медичних сестер, всебічний розвиток їх соціальних якостей можливі за умов аналізу праць дослідників, присвячених питанням професійного спілкування, розвитку професійно важливих якостей майбутніх фахівців, узагальнення висновків теоретичних досліджень на стику педагогіки вищої медичної школи, деонтології, теорії моралі особистості щодо критеріїв сформованості професійної етики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх фахівців, на думку дослідників Л. Сушенцевої¹, О. Чорної², З. Шарлович³, має базуватись на обґрунтованих критеріях. У свою чергу, критерії групуються за спільними ознаками, утворюючи критеріальну спільноту. Але розробка, обґрунтування, об'єднання критеріїв вивчення певного явища ускладнюються через неузгодженість у розумінні понять, відсутність чітких методик оцінювальної діяльності, обмежений характер застосування критеріальних механізмів, загалом, нерозробленість стратегії моделювання критеріального апарату.

У педагогічній літературі поняття «критерій», як правило, корелює з поняттями «ефективність», «оцінювання». Критерії ефективності дозволяють визначити результати технології, що впроваджується в освітній процес, завдяки тому, що оцінювання відбувається за ustalеними показниками. Правильне тлумачення, визначення, використання критеріїв є основою для перевірки педагогічної моделі, експериментальної методики, реалізації освітньої системи. Критерій можна розглядати як засіб оцінки ступеня етичної підготовки студентів-майбутніх медичних сестер до виконання професійної діяльності; він дає можливість отримати більш повне уявлення про кількісні та якісні складові фахово-етичної поведінки майбутніх працівників медичної сфери.

Педагогічна діагностика на сучасному етапі є складною і неоднозначною, оскільки необхідно дати порівняльну оцінку як характеристикам педагогічного процесу та його учасників, так і самим результатам дослідження. Виконання цієї діяльності потребує особливого виду компетентності, що передбачає фаховий підхід до дослідження, аналізу, оцінювання, порівняння результатів освітнього процесу, зважаючи на кількісні і якісні критерії та показники, що дозволяють визначити і зафіксувати наявність або відсутність певних властивостей, ознак або сторін об'єкту дослідження⁴. Проблема визначення критеріїв професійної підготовки, що здійснюється у закладах вищої освіти, досліджувалась В. Вікторовим, С. Максименко Н. Боритко, З. Слєпкань, Т. Туркот, Г. Беднарчиком, Дж. Серковською-Мака та ін. На думку вчених Л. Дудікової⁵, Т. Туркота⁶ критерії, що застосовуються в педагогічних дослідженнях, мають відповідати низці вимог: цільова заданість, об'єктивність, істотність, релевантність, правильне співвідношення кількісних і якісних сторін, раціональність (доступність) тобто можливість їх використання різними.

Наукові завдання статті: 1) проаналізувати погляди науковців на визначення критеріїв та показників професійної етики, сформованості професійно значущих якостей майбутніх фахівців медичної сфери; 2) запропонувати критерії та показники сформованості професійної етики майбутніх медичних сестер.

¹ Сушенцева Л. Л. (2014). *Управління якістю освіти: досвід та інновації*. Дніпропетровськ: ІМАпрес, 462 с.

² Чорна О. В. (2015). *Становлення та розвиток системи моніторингу якості вищої освіти в Німеччині*, Кривий Ріг : Діонат, 244 с.

³ Шарлович З. П. (2015). *Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04* . Житомир, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка, 122 с.

⁴ Галузьяк В.М., Холковська І.Л. (2015). *Педагогічна діагностика*, Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 155 с.

⁵ Дудікова Л. В. (2011). *Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх лікарів. Автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04*. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 23 с.

⁶ Туркот Т. І. (2010). *Педагогіка вищої школи*, Херсон, 608 с.

Мета статті: теоретично обґрунтувати критерії та показники сформованості професійної етики майбутніх медичних сестер.

Виклад основного матеріалу. Вивчення доробку науковців, дослідження яких спрямовані на вивчення особливостей професійної етики, деонтології, професійної культури як професійно-етичних складових діяльності фахівців соціономічних професій, дозволяє проаналізувати зміст критеріїв сформованості професійної етики майбутніх медичних працівників.

Так, досліджуючи проблему формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх лікарів, науковець Л. Дудікова⁷ зазначає, що основними критеріями якості, що вивчається, є мотиваційно-ціннісний, пізнавально-інформаційний, діяльнісно-результативний. Показниками сформованості готовності майбутніх лікарів до професійного самовдосконалення за мотиваційно-ціннісним критерієм є: інтерес до професії лікаря, прагнення стати лікарем-професіоналом; сформованість потреби у професійному самовдосконаленні; усвідомлення особистісного сенсу та значущості професійного самовдосконалення; бажання займатись самовдосконаленням, пізнавальний інтерес до особистісно-професійного зростання; розуміння свого «Я-реального» та необхідності досягнення «Я-ідеального»; сформованість ідей про важливість і необхідність професійного самовдосконалення на рівні загальних уявлень, думок, поглядів чи переконань; сформованість загальнолюдських духовно-моральних цінностей добра, гуманістичних світоглядних установок, а також норм добра та правил професійної поведінки й діяльності лікаря; усвідомлення важливості гуманістичних цінностей у власному житті та професійній діяльності.

Основними показниками сформованості готовності майбутніх лікарів до професійного самовдосконалення, у дисертаційному дослідженні Л. Дудікової⁷, за пізнавально-інформаційним критерієм є: усвідомлення ступеня своєї підготовленості до професійного самовдосконалення, самоспостереження й самоаналіз; чіткість уявлень про сутність, зміст, ознаки, складові, механізми, етапи професійного самовдосконалення медика; системність і глибина теоретичних знань з проблем професійного самовдосконалення; здатність осмислювати ситуації професійної діяльності багатогранно, з різних позицій, виділяючи окремі аспекти аналізу та встановлюючи між ними взаємозв'язки; самостійність у пошуку інформації про шляхи самовдосконалення лікаря; здатність до рефлексії; адекватність самооцінки своєї діяльності; активність під час обговорення різних медичних проблем, аналізу конкретних ситуацій, результатів лікарської практики.

Показниками сформованості готовності майбутніх лікарів до професійного самовдосконалення за діяльнісно-результативним критерієм дослідник Л. Дудікова⁷ вважає: вміння ставити мету й завдання професійного самовдосконалення, планувати кроки щодо їх досягнення; володіння різними методами, прийомами і технологіями самовдосконалення; вміння вибирати і використовувати доцільні засоби для пошуку й засвоєння інформації; самостійність у роботі з літературними джерелами, інтерес до вивчення передового досвіду, до наукових досягнень, до дослідницької роботи; вміння здійснювати самоконтроль, самоаналіз і самооцінку результатів діяльності з самовдосконалення; регулярність занять самоосвітою; вияв вольових якостей, зокрема, наполегливості, дисциплінованості під час виконання навчальних завдань та досягнення цілей самовдосконалення; внутрішню незалежність від зовнішнього керівництва, необхідність лише консультативної допомоги у справі самовдосконалення.

У відповідності до виокремлених компонентів, дослідником І. Сірак⁸ визначено критерії і показники готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації:

⁷ Дудікова Л. В. (2011). *Формування готовності до професійного самовдосконалення у майбутніх лікарів. Автореф. дис. ... канд. пед. наук :13.00.04.* Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 23 с.

⁸ Сірак І. П. (2017). *Формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04.* Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 296 с.

мотиви, цілі, інтереси, ціннісні орієнтації, ставлення до професії медичної сестри і до професійної самореалізації, наявність потреби у професійній самореалізації, установка на самоздійснення, спрямованість на досконале оволодіння фаховими знаннями й на професійну самореалізацію, усвідомлення значущості своєї діяльності та необхідності професійної самореалізації (мотиваційно-ціннісний критерій); рівень засвоєння фахових знань, самостійність мислення, емпатійність, сформованість особистісних якостей (відповідальність, вимогливість, сумлінність, рішучість, наполегливість, самовладання та ін.), позитивна професійна «Я-концепція» (когнітивно-особистісний критерій); сформованість практичних професійних умінь та навичок, творча активність, максимально повна актуалізація і реалізація фахових умінь у процесі практики, вміння творчо вирішувати професійні завдання, здатність до взаємодії (уміння та навички професійного спілкування) з пацієнтом, лікарем, іншими медичними сестрами, родичами пацієнта, самостійність у квазіпрофесійній діяльності (творчо-діяльнісний критерій); здатність до самопроекування власних професійних якостей, самоорганізації, самоуправління своєю діяльністю, здатність до рефлексії, здатність до саморегуляції, вміння оцінити й коригувати результати власної професійної підготовки (рефлексивно-регулятивний критерій).

Провівши комплексний аналіз наукових джерел, дослідник О. Наливайко⁹ визначила основні структурні компоненти та критерії сформованості професійної культури майбутніх сімейних лікарів, що їм відповідають: 1. Аксиологічний (ціннісно-мотиваційний критерій), показниками якого є: професійна мотивація, професійні цінності, здатність до самовдосконалення. 2. Операційно-діяльнісний (когнітивно-діяльнісний критерій), показниками якого є: знання, вміння, навички; комунікативні вміння; інтелектуально-культурний розвиток. 3. Професійно-особистісний (особистісно-творчий критерій), показниками якого є: лікарська етика, здатність до емпатії, гуманне ставлення до людини.

Ю. Устименко¹⁰, проводячи діагностику готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії, у своїй роботі визначає рівень сформованості мотиваційного критерію за такими показниками: рівень мотивації досягнення та потреби у взаємодії. Діагностика когнітивного критерію здійснювалася за допомогою середнього арифметичного значень коефіцієнту повноти засвоєння знань, коефіцієнту міцності засвоєння знань. Діагностика операційного критерію відбувалася на підставі оцінювання рівня сформованості комунікативно-мовленневих, інтерактивних, морально-етичних умінь. Діагностика особистісного критерію готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії здійснювалася на підставі оцінювання рівня сформованості емпатійності, рефлексивності, емоційного інтелекту.

У дисертації Ю. Євтушенко¹¹ «Формування деонтологічної культури лікарів у навчально – виховному процесі медичного ВНЗ» ступінь сформованості явища, що вивчається, визначався за такими критеріями: 1) когнітивний – повнота й усвідомленість знань, що відображаються у змісті когнітивного структурного компонента деонтологічної культури. Повнота знань визначалася дослідником як відношення засвоєного студентом обсягу деонтологічних знань до загального обсягу інформації, запропонованої до вивчення. Усвідомленість знань визначалася як ступінь їх засвоєння: репродукція (механічне заучування й відтворення без пояснення), розуміння й прийняття (осмислене запам'ятовування, вільний виклад, переконаність в істинності знання), застосування й творчість (розуміння практичного значення знань, збагачення знань власними міркуваннями, досвідом). 2) мотиваційно-ціннісний – інтеріоризованість цінностей,

⁹ Наливайко О. Б. (2016). *Формування професійної культури майбутніх сімейних лікарів у процесі контекстної підготовки* : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 286 с.

¹⁰ Устименко Ю. С. (2016). *Підготовка майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання*: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Дніпропетровськ, 246 с.

¹¹ Євтушенко Ю. О. (2017). *Формування деонтологічної культури лікарів у навчально – виховному процесі медичного ВНЗ*: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Старобільськ, 204 с.

виразність інтересів і мотивів, представлених у змісті аксіологічного, мотиваційного та особистісно-рефлексивного компонентів деонтологічної культури. Ступінь інтеріоризованості цінностей деонтології могла варіюватися: цінності могли не визнаватися значущими, могла теоретично визнаватися їхня соціальна значущість і відкидатися (повністю або частково) особистісна важливість, нарешті, ці цінності могли усвідомлюватися як особистісно значущі для життя в суспільстві й ефективної професійної діяльності майбутнього лікаря. Контекстні інтереси могли бути відсутніми у мотиваційній сфері студента, могли проявлятися ситуативно, детермінуючи прагнення до певних дій і поведінки, і могли міцно займати провідні позиції в ієрархії мотивів поведінки й діяльності майбутнього лікаря. 3) діяльнісний – активність і успішність (продуктивність) деонтологічної поведінки. Активність визначалася обсягом (інтенсивністю) деонтологічної взаємодії (у загальносоціальному або професійному аспектах), рівнем ініціативи й самостійності. За даним критерієм студенти могли характеризуватися пасивністю (відсутність ініціативи, неучасть у деонтологічній взаємодії), вимушеною активністю (участь ситуативна й детермінована зовнішніми обставинами, ініціатива відсутня) або творчою активністю (внутрішньо мотивована, добровільна участь у деонтологічній діяльності, прояв ініціативи щодо організації деонтологічної взаємодії).

Характеризуючи компоненти професійно-етичної культури майбутнього лікаря, науковець А. Агаркова¹² у своєму дисертаційному дослідженні обґрунтувала такі критерії: когнітивний, особистісний, рефлексивний, комунікативний. Їх показники дають можливість визначити рівень сформованості професійно-етичної культури майбутніх лікарів.

Показниками когнітивного критерію є: вільне володіння пізнавальними операціями; знання з етики, загальних та клінічних дисциплін, психології, основ міжособистісної комунікації. До показників особистісного критерію віднесено: вміння та навички етичних суджень; знання, вміння та навички розв'язання етичних медичних дилем; повага до засвоєних етичних норм і соціальних вимог; відповідальність. Показниками рефлексивного критерію є: сформованість навичок, досвіду рефлексії; емоційна саморегуляція. Комунікативний критерій характеризується такими показниками: знання, вміння, навички встановлення контактів та комунікативної взаємодії з людьми (колегами, пацієнтами); сформованість позитивно-комфортного стилю спілкування.

Визначаючи чотири рівні сформованості компетентності фахівця з медсестринства: низький, середній, достатній, високий, дослідник З. Шарлович¹³ у своїй науковій роботі спиралась на такі критерії, підкріплені показниками: 1. Мотиваційний – розуміння престижності професії медичної сестри, гарні умови роботи, можливість отримання винагороди за свою діяльність, навчальний заклад знаходиться близько до дому, батьки наполягали на навчанні саме за цим фахом. 2. Ціннісний – цінність людського життя, цінність здоров'я, інтереси хворого і суспільства на першому плані і понад усе. 3. Знаннєвий – міцність, якість, ширина, глибина знань з дисциплін циклів гуманітарної, соціально-економічної, природничо-наукової підготовки, циклу професійної та практичної підготовки, педагогіки, психології. 4. Діяльнісний – якість, точність, правильність виконання завдань у відповідності до алгоритмів; швидкість, ступінь автоматизації; легкість, успішність переносу в ускладнені умови (ефективність навички в ускладнених умовах). 5. Рефлексивний – рівень сформованості особистісних якостей, розвитку пізнавальних процесів, стійкості емоційно-вольової сфери.

¹² Агаркова А. О. (2011). *Формування професійно-етичної культури майбутніх лікарів у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07*. К., 21 с.

¹³ Шарлович З. П. (2015). *Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04*. Житомир, Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка, 122 с.

У структурі професійної спрямованості майбутніх лікарів дослідником С. Тихолаз¹⁴ виокремлено чотири компоненти: інформаційно-пізнавальний, спонукально-аксіологічний, афективно-регуляційний і діяльнісно-практичний. Відповідно до цих компонентів визначено критерії та показники сформованості професійної спрямованості майбутніх лікарів: когнітивний (сформованість образу медичної професії – обзнаність щодо змісту і умов професійної діяльності лікаря, її особливостей, суспільної значущості та вимог до особистості; знання особливостей і способів регулювання професійної діяльності медичного фахівця на основі норм медичної етики та деонтології; чіткість і адекватність уявлень про ідеал лікаря, його професійно важливі якості; усвідомлення своєї відповідності вимогам медичної професії; усвідомлення перспектив професійного зростання); мотиваційно-ціннісний (мотивація професійного вибору, відповідність провідного мотиву вибору медичної професії, її об'єктивному змісту; мотивація навчально-професійної діяльності; прагнення до професійного самовдосконалення, набуття і розширення професійних знань і вмінь; ставлення до медичної професії як до особистісної і соціальної цінності; орієнтація на етико-деонтологічні принципи та цінності медичної діяльності); емоційно-вольовий (інтерес і схильність до медичної діяльності; рівень розвитку емпатії, толерантності, милосердя, характер переживань під час медичної діяльності; задоволеність обраною професією, перспективами подальшого професійного зростання; наполегливість у професійній підготовці, здатність долати труднощі і перешкоди у професійному становленні; переконаність у правильному виборі медичної професії, стійкість професійних намірів і планів); поведінковий (пізнавальна активність у процесі професійної підготовки; участь у позааудиторних професійно орієнтованих заходах і видах діяльності; творче самовираження в навчально-професійній діяльності; активність і налаштованість на оволодіння професійною діяльністю під час медичної практики; активність професійного самовдосконалення (самооцінювання, самоаналіз, самоосвіта, самовиховання).

Для створення цілісного уявлення про формування професійної етики майбутніх медичних сестер у процесі фахової підготовки необхідно розробити критерії, які представляють всі компоненти цієї складної якості. Розглядаючи структуру професійної етики майбутніх медичних сестер як єдність компонентів, ми оцінюємо її сформованість за такими критеріями:

мотиваційно-ціннісний, що відображає наявність мотивів до дотримання норм етики професійної діяльності, спрямованість особистості на основні цінності професії – підтримку життя і здоров'я пацієнта зокрема та нації в цілому;

когнітивний, що свідчить про наявність глибоких, систематизованих знань, які забезпечують компетентність у галузі професійної етики медичного персоналу;

особистісний, що містить професійно важливі якості, які забезпечують реалізацію етичних норм і правил гуманного ставлення до пацієнтів у професійній діяльності, самоосмислення, самоактуалізацію, які базуються на стійкій мотивації саморозвитку та самовдосконалення;

діяльнісний, пов'язаний з формуванням умінь налагоджувати конструктивні стосунки на засадах дотримання норм професійної етики в професійній практиці медичної сестри.

Вищенаведені критерії ми конкретизуємо у відповідних показниках (таблиця). Показники ми вважаємо структурною складовою критерію, що наповнює останній якісним і кількісним змістом, розкриваючи його особливості, роблячи доступними для спостереження, обліку й фіксування якості і властивості, які характеризують явище, що вивчається.

¹⁴ Тихолаз С.І. (2011). Педагогічні умови розвитку професійної спрямованості студентів вищих медичних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 258 с.

Таблиця

Критерії та показники сформованості професійної етики майбутніх медичних сестер

№	Критерії	Показники
1.	Мотиваційно-ціннісний	<ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення цінності здоров'я та життя людини; - інтерес до професії; - професійно-етична орієнтація; - гуманістична спрямованість життя і діяльності; - усвідомлення значущості етичних норм спілкування для успішної професійної діяльності; - врахування інтересів усіх суб'єктів лікувального процесу; - схильність до гуманного вирішення професійних проблем.
2.	Когнітивний	<ul style="list-style-type: none"> - обзнаність з етичними нормами професійного спілкування медиків; - усвідомлення гуманізму як основного етичного принципу спрямованості особистості; - знання у галузі професійного спілкування; - здатність розуміти мотиви та цілі партнерів зі спілкування; - розуміння значущості гуманістичної спрямованості для формування професійної етики; - гнучкість та критичність мислення у невідкладних ситуаціях; - вміння прогнозувати наслідки різних способів професійної поведінки.
3.	Особистісний	<ul style="list-style-type: none"> - здатність до самоаналізу; - здатність до синтезу; - здатність самовдосконалюватися; - відповідальність за виконання професійних завдань; - адекватна самооцінка, впевненість у собі; - розуміння власної ролі в лікувально-діагностичному процесі; - здатність об'єктивно оцінювати результати власної діяльності; - цілеспрямованість та ініціативність; - дисциплінованість; - доброзичливість; - дбайливість; - справедливість, неупередженість; безкорисливість; - толерантність; - емпатія.
4.	Діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> - вміння прогнозувати і коригувати відносини, що складаються у професійній практиці медичної сестри; - вміння конструктивно вирішувати професійні конфлікти; - уміння відстоювати власну позицію, не погіршуючи стосунків з колегами; - уміння налагоджувати конструктивні міжособистісні стосунки; - володіння прийомами вербального та невербального спілкування; - рефлексивні вміння; - вміння створювати емоційно-комфортні умови для колективної діяльності.

Висновки. Теоретична значущість і практична цінність проаналізованих нами досліджень і їх важливість у підвищенні якості професійної підготовки майбутніх фахівців не викликають сумнівів. Водночас варто зазначити, що коло питань, пов'язаних зі специфічними проблемами формування у майбутніх медичних працівників професійної

етики, висвітлено недостатньо і потребує теоретико-методологічного обґрунтування. Розробка критеріїв сформованості професійної етики майбутніх медичних сестер як адекватного науково-методичного базису процесу продуктивного формування професійної етики студентів медичного коледжу забезпечить якість їх професійної підготовки і діяльності, дозволить спроектувати модель формування професійної етики та технології її реалізації.

REFERENCES

- Aharkova A. O. (2011). Formuvannia profesiino-etychnoi kultury maibutnikh likariv u vishchikh navchalnykh zakladakh : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.07. K., 21 s.
- Chorna O. V. (2015). Stanovlennia ta rozvytok systemy monitorynhu yakosti vishchoi osvity v Nimechchyni, Kryvyi Rih : Dionat, 244 s.
- Dudikova L. V. (2011). Formuvannia hotovnosti do profesiinoho samovdoskonalennia u maibutnikh likariv. Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk :13.00.04. Vinnytsia, VDPU imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, 23 s.
- Dudikova L. V. (2011). Formuvannia hotovnosti do profesiinoho samovdoskonalennia u maibutnikh likariv. – Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Vinnytsia, VDPU imeni Mykhaila Kotsiubynskoho , 23 s.
- Yevtushenko Yu. O. (2017). Formuvannia deontolohichnoi kultury likariv u navchalno – vykhovnomu protsesi medychnoho VNZ: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Starobilsk , 204 s.
- Haluziak V.M., Kholkovska I.L. (2015). Pedahohichna diahnostyka, Vinnytsia: TOV «Nilan LTD»,155 s.
- Nalyvaiko O. B. (2016). Formuvannia profesiinoi kultury maibutnikh simeinykh likariv u protsesi kontekstnoi pidhotovky : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Vinnytsia, VDPU imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, 286 s.
- Sharlovych Z. P. (2015). Formuvannia profesiino-pedahohichnoi kompetentnosti medychnykh sester simeinoi medytsyny v protsesi fakhovoi pidhotovky: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Zhytomyr, Zhytomyr. derzh. un-t im. I. Franka,122s.
- Sirak I. P. (2017). Formuvannia hotovnosti maibutnikh medychnykh sester do profesiinoi samorealizatsii: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Vinnytsia, VDPU imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, 296 s.
- Sushentseva L. L. (2014). Upravlinnia yakistiu osvity: dosvid ta innovatsii. Dnipropetrovsk: IMApres, 462 s.
- Turkot T. I. (2010). Pedahohika vishchoi shkoly, Kherson, 608 s.
- Tykholaz S. I. (2011). Pedahohichni umovy rozvytku profesiinoi spriamovanosti sudentiv vishchikh medychnykh navchalnykh zakladiv: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Vinnytsia, VDPU imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, 258 s.
- Ustyenko Yu. S. (2016). Pidhotovka maibutnikh stomatolohiv do profesiinoi vzaiemodii zasobamy interaktyvnykh metodiv navchannia: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Dnipropetrovsk, 246 s.

Bilichenko O. Criteria and indicators of future nurses' professional ethics

In the article the professional ethics of medical workers is described as unity of three processes: information exchange, people's perception of each other, formation and development of interpersonal relations. It is noted that professional ethics in the process of professional interactions in the field of medicine implements the following functions: motivational-stimulating, informational-communicative, perceptually-communicative and interactive-communicative functions. The emphasis is placed on the fact that professional ethics is a phenomenon, the mechanism of functioning of which is due to the peculiarities of intellectual and emotional interaction of actors, and its internal structure is determined by unity of four components: motivational-avaluative, cognitive, personal and functional. All above-mentioned things contribute to the successful implementation of the corresponding functions of interaction between medical specialists and patients.

The article analyzes the views of scientists on the definition of criteria and indicators of professional ethics, future junior medical specialists' disposition to professional self-improvement, the formation of the empathy culture of higher medical schools students, the readiness of future nurses to be professionally self-realized, professional-ethical culture of the future doctor. The criteria for the formation of professional ethics for future nurses as motivational-avaluative, cognitive, personal, functional are offered here. The content of the criteria is revealed. Motivational-evaluative criterion reflects the presence of motives to keep ethical standards of professional activity. Personal orientation on the basic values of the profession shows particular patient's and the whole nation life and health support. Cognitive criterion indicates the existence of deep, systematic knowledge providing competence in the field of professional ethics of medical staff. Personal criterion contains not only professionally important qualities ensuring the implementation of ethical norms and rules of human attitude towards patients in professional activities, but also self-reflection and self-actualization. Functional criterion is related to the formation of skills to organize constructive relations on the basis of keeping norms of professional ethics in the nursing professional practice.

The indicators of the individual criteria are presented in the tabular form.

Key words: *professional ethics, nurses, students of medical college, criteria, indicators, vocational training.*